

Ա-49

Ս.Ղ.Ս.Վ.ՆԻ

ԱՐՈՒԶԵՅԹ

ՔՐԴԱԿԱՆ ՀԵՐՅԱԹ

891.99Լ

Ա-47

ՊԵՏԶՐԱՏ

891.991

Ա-47

ԱՂԱՎՆԻ

30 MAY 2011

- 5 FEB 2013

„Ա Բ Ո Ւ Զ Ե Յ Թ“

(ԳՐԴԱԿԱՆ ՀԵՔՑԱԹ)

Նկարներ

ԵՂ. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ

Պ Ե Տ Շ Ր Ա Տ

ՀԼԿՑԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՑԵՐԵՎԱՆ

1938

6574

2002-ССР
Л.А. Мясникова

32906-44

38

Ստորագրված է տպագրութեան համար 11 մայիսի, 1938 թ.

Պետերատի 1 տպարան, Յերևան, Լենինի 65

1

Աշխարհ ելին բռնում նրա
Վրահները խաս ու բեհեզ,
Բայց պտտով միշտ տխուր եր նա
Աշնանային գիշերվա պես:

Վոչ հարճերի սիրով քնքուշ,
Վոչ հաղթական կռիվներում
Յեղապետը ցամփ իր անբույժ
Վոչ մի վայրկյան չեր մոռանում:

Յեղապետն այդ չուներ վորդի,
Չուներ նա մի արու մանուկ,
Վոր տիբեր իր ժողովրդին
Ու սուրը հոր պահեր կտրուկ:

Մի ժամանակ, յերբ վոր դեռ նա
Ջահել եր, քաջ, արյունը տաք,
Փույթ չեր անում՝ թե կը մնա
Անլծակից ու անզավակ:

Հոգին նրա ջահելության
Լի բերկրանքով եր դեռ շնչում,
Յեւ հպարտ սիրտն իշխանական
Մեծ համբավ ու փառք եր տենչում:

Ու հողմասույր ձիու մեջքին,
Ղուլամներով*) իր թիկնապահ,
Տարածում եր նա իր չորս դին
Սով-կոտորած, ավեր ու մահ:

Թալանում եր, այրում, ջարդում
Իշխաններին փոքրիկ ու մեծ,

*) Ղուլամ—ծառա:

Ժողովրդին մերկ ու անտուն,
Ու վաստակում դանձ ու անեծք:

Ու այդպես ել տաք արյան մեջ
Անցավ նրա կյանքն աղմկոտ,
Ջահելության արևը պերճ
Թեքվեց մի որ դեպ մալրամուտ:

Ու ցեղապետն այդ ծերացավ,
Ծունկը ծալվեց, ձեռքը դողաց,
Թուխ մազերին ձմեռ իջավ
Ու աշխարհը դատարկ թվաց...

Ի՞նչ ե կյանքում մարդն անզավակ,
Ծառն անպտուղ, հողն առանց բերք,
Առանց վորդու չկա հրճվանք,
Առանց բերքի՝ ի՞նչ ուրախ լերդ:

Ու մեծատուն ցեղապետի
Բազմահարուստ, շեն հարկի տակ,
Իշխանից մինչ ծառան հետին
Դարձան վշտոտ ու գլխահակ:

«Վոչխարն անգամ իր գառն ունի,
Ձին մտրուկովն ե իր հպարտ,
Միրտն ել անգամ անբան թռչնի
Ճանաչում ե վառ հրճվանքն այդ:

Յես եմ մենակ, վոր բնության
Այդ պարզեկից չունեմ բաժին,

Ա՛խ, կը խամբի աստղը իմ անվան,
Գետնով կտա ինձ թշնամին...

Ու ծերունի ցեղապետի
Վիշտն ահագին ծովի նման
Փռված զորեղ նրա սրտին՝
Մաշում եր այդ սիրտն առնական:

2

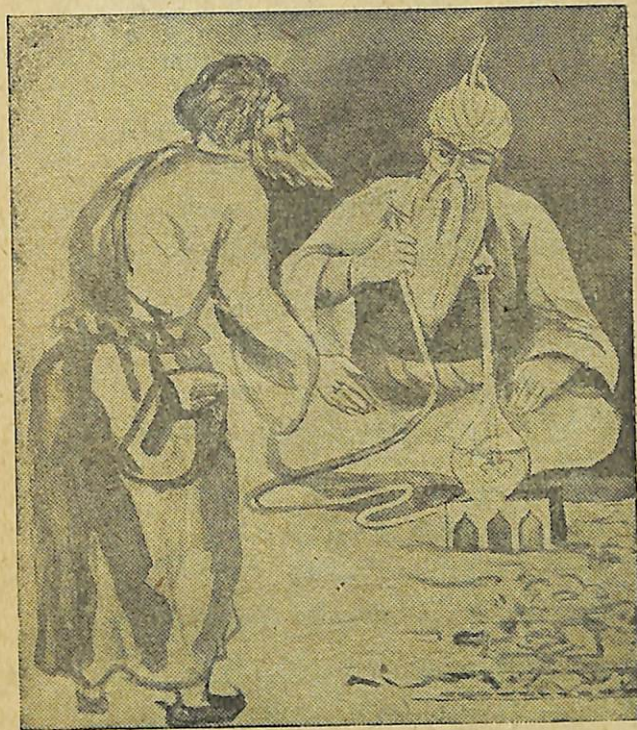
Աշնանային մի ամպոտ որ
Իր վրանում խառ ու բեհեզ
Նստել եր նա սիրտը տխուր,
Զյունը գլխին՝ Սիփանի պես:

Զեռքի դայլանը վոսկենու
Ծխում եր մեղմ, ողակ-ողակ,
Ու ցեղապետն աչքը տխուր
Հառած ջրին այդ սառնորակ,

Վշտոտ սրտով միտք եր անում
Փուշ աշխարհի, կյանքի վրա,
Ու ճանճն անգամ չեր մոտենում,
Զեր վրդովում միտքը նրա:

Բայց վրանի դուռը թավիշ
Դողաց հանկարծ ու յետ գնաց,
Ներս մտավ մի ծերուկ դերվիշ
Ու խոնարհեց գլուխը բաց:

— Վողջո՛ւյն, ասաց, ո՛վ ցեղապետ
Հրաման տուր, վոր առաջ գամ,
Հրաման տուր խոսեմ քեզ հետ,
Գուցե ցավիդ մի ճար ցույց տամ:

Նա տրորեց աչքերը մեղմ,
Ասես քնից նոր արթնանար.

— Հէյ, վորոտաց, դայլան բերեք,
Խալի փռեք, թող դինջանա:

Հացի նստեց դերվիշը ծեր.
Յերբ հագեցավ քաղցը նրա,
— Իշխան, ասաց, իմ գլխի տեր,
Այս խոսքիս լավ ահանջ արա:

Ժառանգ չունես, չունես վորդի,
Վոր ոջախդ միշտ պահի վառ,
Շատ է դարդը քո ծեր սրտի,
Բայց բերել եմ լէս նրան ճար:

Հարճերը քո հաբլուրավոր
Արու զավակ չեն ծնի քեզ,
Կուգես լինել թե բախտավոր,
Նորից պիտի դու կյանք մտնես:

Նորից պիտի քո ծեր գլխին
Փեսայության թագ դնես դու,
Վոր ամոքվի քո ցավը հին,
Կյանքդ կրկին դառնա խնդուն:

Մսրա հողում մեր ընդարձակ
Շատ կան սիրուն, անմեղ կույսեր,
Վորոնց ջահել կրծքերի տակ
Նոր են զարթնում զարուն ու սեր:

Սրի ուժով քո հաղթական
Դու նրանցից ընտրիր մեկին,
Ու մի կոխիլը շեմքը քո տան,
Մինչ ծնունդը քո զավակի:

Դեհ, խորհուրդն իմ այս լավ լսիլ
Ու կատարիլ, վոր հայր լինես,
Վոր վոսկու մեջ ու ատլասի
Ել չնստես սգավորի պես...

— Դե, իմ իշխան, — դերվիշն ասաց, —
Բարով հասնես քո մուրազին,
Յերբ վոր վորդիդ աշխարհ յեկավ
Խնջույք կանենք մենք միասին:

3

Որեր անցան, անցավ տարի,
Գարուն իջավ Մսրա հողին,
Զյունը հալվեց Սիփան սարի
Ու կյանք առան յայլեքը հին:

Զորբ հավաքեց իշխանը ծեր,
Զորբ հավաքեց հազար-հազար,
Ու սրտի մեջ բերկրանք ու սեր
Ընկավ չափեց յերկիրն արար:

Վորտեղ հասավ, այնտեղ փռեց
Սով-կոտորած, ավեր ու մահ,

Յեղապետի սարսափն եր մեծ
Այն ահագին ծովի նման:

— Աման փախե՛ք, փախե՛ք, յեկավ,
Յեղապետը յեկավ հրով,
Յեղապետի զորքն ե անբավ,
Յեղապետի սարսափը ծով:

Ու թողնելով բերք ու բարի,
Հասնող արտեր ու կալ ու կուտ,
Փախան լցրին Սիփան սարի
Ձորերը խոր, այրերը մութ:

Յեղապետը սարսափ սփռեց,
Մահ ու արշուճ սփռեց կրկին,
Հրով, սրով գտավ բերեց
Իր վորոնած անմեղ կույսին:

Ու յոթը զոր, յոթը գիշեր
Հարանիք արեց իշխանը մեծ,
Նա թագ դրեց զլիսին իր ծեր,
Կյանքը նորից խինդով լցվեց:

Հետո առավ թիկնապահներ,
Սարերն ընկավ այն անառիկ
Ու թափառեց զոր ու գիշեր,
Մինչև ծնունդը իր ժառանգի:

Խննդ ամիս և իննը որ,
Խննդ ժամը յերբ լրացավ,
Աստղի նման աչքերը հուր
Մի թուխ մանուկ աշխարհ յեկավ:

Յեղապետին մուժղա տարան,
Սարից իջավ, մտավ վրան,
Առավ զոնգաղն ու կշռեց,
Վոր կշռեց, աչքը մթնեց:

— Թեթև ե այս զոնգաղն, ասաց,
Յես նրա մեջ չեմ տեսնում ինձ,
Հարամ լինի այն աղն ու հաց,
Վոր դու կերար իմ լի սուփրից:

Առեք, ասաց մորն ու տղին,
Տարեք գցեք ժայռերից ցած,
Սարի գայլերը կատաղի
Թող հոշոտեն սիրտը նրանց:

Յեղապետի այս խոսքի հետ
Հարճ ու զուլամ լուռ քարացան
(Ո՛վ եր տեսել այսպես աղետ,
Հոր սիրտն այսքան դաժանացած):

Յեղապետն այդ իր հարկի տակ
Մի սեամորթ զուլամ ունեց,

Ջյունի նման մազը ճերմակ,
Աչքերը մուխ, ինչպես գիշեր:

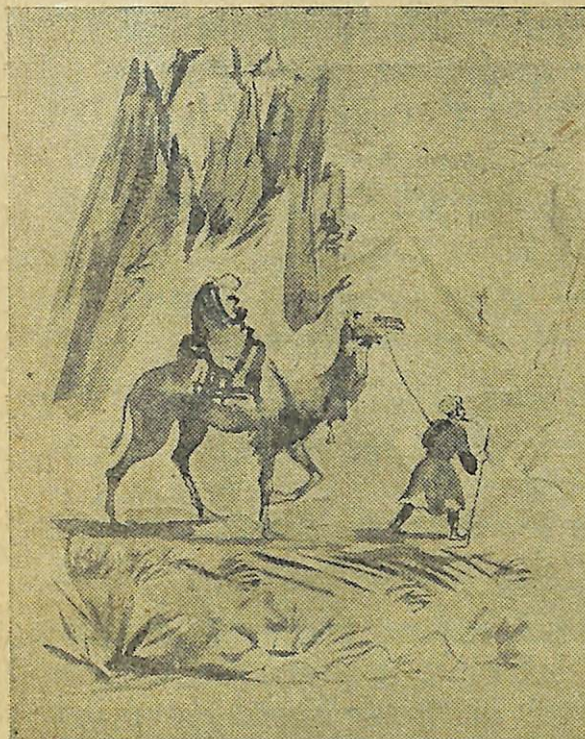
Առաջ յեկավ ծերուկն այս հեզ,
— Իմ տեր, ասաց, հաստատ լինես,
Քո հարկի տակ հիսուն տարի
Յեղել եմ յես հավատարիմ:

Պատիվը քո իշխանական
Շատ ե բարձրը իմ ծեր գլխից,
Արի, տեր իմ, դու այս մանկան
Մահվան դործը վստահիր ինձ...

Տխուր ժպտաց իշխանը ծեր,
— Ապրես, ասաց, իմ քաջ Արնո,
Իմ ճակատի գիրն ել այս եր...
Ինձ բեր նրանց շապիկն արնոտ...
.....

Ուղտը յեկավ չոքեց շեմքին,
Ու մահապարտ մորն ու մանկան
Արնոն կապեց ուղտի մեջքին
Ու յերեքով ճամբա ընկան:

Յեղապետը մնաց մենակ
Իր վրանուժ խառ ու բեհեզ,
Մնաց վշտի ծովում անտակ,
Ջյունը գլխին՝ Միփանի պես:

Իսկ ծեր Արնոն գնաց, գնաց,
Գնաց գտավ մի լեռնաղբյուր,
Ծունկի բերեց ուղտին հոգնած
Ու դուրս քաշեց դանակն իր սուր:

Կտրեց ուղտի ականջը ձախ,
Հարսի շապիկին արնով ցողեց,
Ու շապկով այդ արնաթաթախ
Դարձավ դեպի իշխանը մեծ:

4

Ուղտն ել գնաց, գնաց մոլոր,
Իր բոժոժի զընգոցով,
Տարավ լցրեց սարեր ու ձոր
Ջահել հարսի կսկիծը ծով:

Քառսուն գիշեր, քառսուն անգամ
Խավար իջավ Միփան սարին,
Ու նվաղեց ձայնը մանկան,
Յամքեց կաթը մոր ծծերի:

Յամքեց կաթը մոր ծծերի,
Ուղտի սապատը փոքրացավ,
Մինչև մի որ լուսադեմին
Ուղտն իր բեռով մի գյուղ մտավ:

Մտավ չոքեց գյուղի միջին
Ու այդպես ել չոքած մնաց,
Անտեր մանկան բեռը մեջքին,
Ու խոր վշտից աչքերը թաց:

Անտեր մանկան տխուր լացից
Գյուղ — գյուղովի հավաքվեցին,

Հարսին տալան ընեսի*) մոտ,
Ուղտին տվին ախոռ ու խոտ:

— Ո՞վ ես, այ հարս, ընեսն ասաց,
Մի ամչնա, յերեսդ բաց.
Իսկ հարսն ել թե՛ ընես ախպեր,
Անտեր եմ յես, չունեմ հեր-մեր:

Ջահել հարսի խոսքի վրա
Առաջ յեկավ մի ծերունի
Ասաց, — ընես, ականջ արա
Դու գիտես, վոր զավակ չունիմ.

Յես ել աղքատ ու անկարող,
Վոչ մուլք ունիմ, վոչ արտ ու հող,
Բայց աղքատի սիրտն ե լայն,
Ու միշտ բաց ե դռները տան:

Ջահել հարսին ու իր վորդուն
Արի տուր ինձ, տանիմ իմ տուն,
Հարսին պահեմ յես հոր նման,
Տղեն լինի ճրագն իմ տան...

Հարսը նրա ձեռքը բռնեց,
Ծիծաղ — լացով ճակտին դրեց
Ասաց, — բալես անտեր վորք եր,
Յեղիր նրան հեր ու ախպեր...

*) Ընես — տանուտեր:

Հետո վողջը հավաքվեցին
 Կնունք արին, կերան, խմին,
 Ու վորք տղին, այդ ուրից յետ
 Անվանեցին Թուխ Աբուղեյթ*):

5

Մոր գուրգուրանքով, կորեկի հացով
 Աբուղեյթը մեր շուտ հասակ առավ,
 Բեխերը Թուխ-Թուխ, յերկու աչքը՝ ծով,
 Ձինարու նման մի տղա դառավ:

Մի սիրուն տղա քաջ ու անվեհեր,
 Կուրծքը լեռան պես, բազուկը հզոր,
 Ու ամեն անցորդ, ով նրան տեսներ,
 Յերնեկ եր տալիս մորը բախտավոր:

Նա խոփը մենակ հողից կը հաներ,
 Մենակ շուռ կտար քարը շաղացի,
 Թուխ Աբուղեյթի բազուկն անվեհեր,
 Կը սանձեր անգամ քաջ Քյոռողլու ձին:

Աբուղեյթն ուներ ընկերներ քառասուն,
 Ամեն մեկը մի ոճախի լեռ քար,
 Ամեն մեկը մի շեն ոճորքի սյուն,
 Ու սրտով-հոգով միացած իրար:

*) Աբուղեյթ — հորից մերժված: Մ. հ.:

5533
 32906-61

Վնր իշխանը մեծ, վնր բեգն ու աղան
Մենակ սիրտ կաներ այդ գյուղը մտնել,
Ծուռ աչքով նայել հարս ու աղջկան
Կամ հեռու հանդից տավար թալանել:

Աբուղեյթը քաջ իր ընկերներով
Միշտ այնտեղ էր, ուր աղքատն էր կանչում,
Ուր ցեղապետի շահնեն*) մտրակով
Խեղճ ունչալարից հարկ էր պահանջում:

Աբուղեյթը քաջ, շահնեքի համար,—
Ինչպես ամպի դեմ Սիփանը լիներ,
Տղերքը նրա՝ չինարու անտառ,
Գյուղին մոտ գալու ել ով սիրտ կաներ:

Շահնեքը նրա համբավը տարան,
Տարան հասցրին մեծ ցեղապետին,
Ասին—ով իշխան, ճար ունես, արա,
Կարող ես, սանձիր թուխ Աբուղեյթին:

Նա մարդ չի թողնում, վոր գյուղին մոտ գա,
Ձի թողնում գանձենք կորեկն ու գարին,
Մեր ցեղապետի գլուխը վկա,
Բայրա**) չենք առել այս յերեք տարի...

*) Շահնա—հարկահավաք:

**) Բայրա—բնատուրք:

Յերբ ցեղապետը շահնեքին լսեց,
—Ինչ անեմ, ասաց այդ լիբբ լակոտին,
Թե կռիվ գնամ իմ բանակով մեծ,
Մեկ ե թե յերկնից յես իջնեմ գետին:

Գյուղեր քանդելուց ինձ ոգուտ չկա,
Աբուղեյթն ե մեկ իմ չար թշնամին,
Դե, շեյխ ու գիտուն կանչեցեք թող գան
Տեսնենք ինչ կասեն նրանք այս բանին:

Ցեղապետն ուներ հրեղեն մի ձի,
Յերկնում թևավոր, գետնին՝ վտռնավոր,
Նա վոչ մի ուժով չէր գալիս սանձի,
Ձիր ու չամիչ էր կերածն ամեն որ:

Գիտուններն յեկան ու խորհուրդ տվին,
— Մեր իշխան, ասին, կանչենք այդ տղին,
Ջահել տղա յե, արյունը պղտոր,
Չենց վոր նա տեսնի քո ձին թևավոր,

Ձի դիմանա այդ հրեղեն տեսքին,
Սանձել կուզենա, կուզենա նստել,
Ձին գետնով կտա իր խամ հեծվորին,
Դու ել կազատվես, քո ժողովուրդն ել:

Աբուղեյթն իր քաջ տղերքով քառասուն,
 Զիրիդ խաղալուց նոր եր դարձել տուն,
 Յերբ վոր բաները մեծ ցեղապետի
 Նրա մոտ յեկավ յերկյուղը սրտին:

Ու՛ հաստատ լինի քո բազուկն, ասաց,
 Աչքդ չտեսնի տրամուլթյուն ու լաց.
 Բայրամ*) ե անում ցեղապետը մեր,
 Ուզում ե լինես իր հացին ընկեր:

Ինչքան քաջ եր նա, այնքան ել խոնարհ,
 Գլխից վերե եր մոր խոսքն իր համար.
 Ու վորպես խոնարհ, հնազանդ վորդի,
 Նա իր ծեր մոր հետ նստեց խորհրդի:

Մայրն ասաց — վորդիս — յես յերազիս մեջ
 Այս գիշեր տեսա ցեղապետին մեծ,
 Տեսա նստել եր նա վրանի տակ,
 Յերեսը տխուր, մազերը ճերմակ:

Դու ել, Աբուղեյթ, հեծած ճերմակ ձին,
 Ման եյիբ գալիս սարերի դռին.
 Զին մուրազ ե միշտ, ճերմակը՝ բարի.
 Գնա, յերազն իմ բարին կատարվի:

*) Բայրամ — բարիկենդան:

Յեղապետը թե ասաց ձի նստիր,
 Զին թևավոր ե, այս լավ իմացիր,
 Յերբ յերկինք լե՛նի, փորի տակ անցիր,
 Թե իջավ գետին, թամբին բարձրացիր:

Նա լսեց իր մոր խորհուրդն իմաստուն,
 Ու ճամբա ընկավ մուրազը սրտում.
 (Քառասուն տղերքն ել գյուղում մնացին,
 Վոր պաշտպան լինեն աղքատի հացին):

Խնջույք եր արդեն, յերբ վոր տեղ հասան,
 Սաղ եյին զարկում յոթը կույր գուսան.
 Առաջ վագեցին զուլամներն աղի
 Ու վերե տաբան ջահել զոնաղին:

Արծաթ սինիով փլավ բերեցին,
 Ծով դառան անուշ շարբաթն ու գինին,
 Իրարով անցան զոնաղներն արբած,
 Ու քեֆը տեկեց մինչև լուսաբաց:

Յերբ Սիփան սարից արևը ծագեց,
 Վախճանին հասավ նրանց քեֆը մեծ,
 Հացը ժողվեցին զուլամներն հլու .
 Ու տերերն յեկան ջիրիդ խաղալու:

Ամեն բեզգադա իր նժույզն հեծավ,
 Իր ջիրիդն առավ ու դաշտում կեցավ:

Յեղապետը մեծ տվեց հրաման,
— Դուրս քաշեք, ասաց, իմ ձին աննման:

Թող նրան հեծնի ղոնաղն իմ ջահել,
Այսպես կտրիճին իմ ձին և վայել:
Ու յերբ դուրս բերին նժույզն հրեղեն,
Հուզմունքից դողաց Աբուղեյթ տղեն:

Համբուրեց ձիու գույգ աչքերը թաց,
Ձին այդ համբույրից ուրախ խրխնջաց,
Թափ տվեց բաշի խիտ մազերը սև,
Յերբ մեջքին թռավ հեծվորը թեթև:

Կերած-խմած ձի, պոկ յեկավ տեղից
Ու զիւ խրխինջով յերկինք բարձրացավ.
— Այս և, ասացին, տարավ քաջ տղին,
Նրա արեւ պաղ լուսին դարձավ:

Բայց Աբուղեյթը վոր Աբուղեյթն էր,
Վոր իր թշնամուն ամոթով չաներ,
Հենց վոր ձին հասավ ամպերին ճերմակ,
Նա անցավ իսկույն ձիու փորի տակ,

Իսկ յերբ խրխինջով ձին իջավ գետին,
Շուռ յեկավ նորից ու նստեց թամբին...
Տեղում քարացան իշխանները մեծ,
Նրանց գլխներին ասես ջուր մաղվեց:

Իսկ նա ձայն տվեց ցեղապետին ծեր,
— Յեղապետ, ասաց, ձիուդ ուժն անյա եր...
Կարծում եյիր թե Աբուղեյթը քաջ
Ծունկի՞ պիտի գա քո ձիու առաջ...

Քո առատ հացով աչքս կապեցիր,
(Թող դատարկ մնա սուփրեն այդ հացի-)
Բայց դու մոռացար, վոր տղամարդուն
Վոչ թե շարքաթով,—սրով են հաղթում...

Այսպես վորոտաց Աբուղեյթ տղեն,
Հետո մտրակեց նժույզն հրեղեն,
— Հեյ, նամարդ, կանչեց, յես քո ձին տարա,
Վորտեղ քոնն ասես, ինձ մի մոռանա...

— Հայ, հայ, ձին տարավ, տարավ, բռնեցեք,
Իրարով անցան բեզդադա ու բեզ,
Բայց հեծվորին քաջ ել ուր բռնեյին,
Նա թռավ, ինչպես դաշտերի քամին:

Ու ցեղապետը ամոթից շիկնած,
— Այս ապտակը յես կուլ չեմ տա, ասաց,
Իշխանը լինեմ յես Մսրա հողի
Ու մի գյադա ինձ ամոթով թողնի...

Ժողովեցեք, ասաց, բանակն իմ հզոր,
Ուզում եմ այնտեղ լինել հենց այսօր,
Ուզում եմ կովել Աբուղեյթի գեմ,
Վոր այս ամոթը արյունով սրբեմ:

.....
.....

.....
.....

Հեյ, Աբուղեյթ, ուր ես, յեկավ,
Ցեղապետը յեկավ հրով,
Ցեղապետի զորքն ե անբավ,
Ցեղապետի սարսափը՝ ծով:

Ցեղապետը մեզ կսպանի,
Հարս ու աղջիկ կառնի տանի,
Տները մեր հրի կտա,
Ցեղապետը մեզ չի գթա:

Ու գյուղացիք տկուր, անտուն,
Ահ ու սարսափն իրենց սրտում,
Ցեղան կապին քոչ ու բարխան,
Դեպի Սիփան սարը փախան:

Աբուղեյթն եր, հեծավ իր ձին,
Գնաց կանգնեց ճամբի միջին.
— Յես չեմ թողնի, ասաց, գնաք,
Պատիվը մեր գեանովը տաք:

Մինչև այսօր ինչքան փախաք,
Ինչքան սուր ու սոսկում տեսաք,

Յեղապետն ել կրակ դառավ,
Յերես թռավ ու սիրտ առավ:

Մեր ծոցի մեջ ոձ տաքցուցինք,
Նա մեր հացին լեղավ շրիք,
Դե տրորենք գլուխն ոձի,
Ու տեր դառնանք մենք մեր հացին:

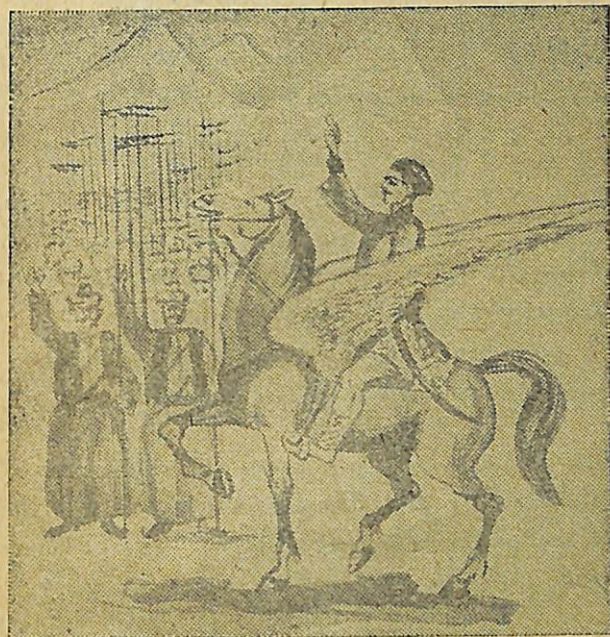
Դե յետ բերեք մալ ու խիզան*),
Մանգաղի տեղ առեք նիզակ,
Պաշտպան լեզեք ձեր տան-տեղին,
Յետ դարձրեք չար վոսոխին:

— Ճիշտ ե խոսում տղան, ասին,
Ձեյինք խորհել մենք այդ մասին,
Գեղը կանգնի՝ կոտորի գերան,
Դե միանանք կոտորենք նրան:

.....
Ու ունչալարներ դարձան իրենց տուն,
Մանգաղի տեղակ առան սուր ու թուր,
Ու այն ահագին Յեփրատ գետի պես
Յելան քշեցին կռվի ասպարեզ:

Տվին ջարդեցին նիզակ, սուր ու թուր,
Գետերը դարձան կարմիր արնաշուր:

*) Խիզան—կին,

Խավարը ծածկեց դեմքն արեգական,
Հազար ունչալար ու ղուլամ ընկան:

Աբուզեյթն եր քաջ, նիզակը ձեռքին,
Հրաման տվեց քառսուն տղերքին,
— Դե թռեք, ասաց, իմ քառսուն թևեր,
Գերի բռնեցեք չար վոսոխին մեր:

Տղերքը կտրիճ քամու պես թռան,
Ձիերը քշին կովի մեջ մտան,
Ձարկին ջարդեցին սև դուլամներին
Ու ցեղապետին բռնեցին գերի:

.....

8

Ահագին վիշտն ու արցունքն աչքերին,
Ցեղապետը մեծ դարձել է գերի,
Նստել, քաշում է թագբեհը դեղին,
Հիշում է մեռած կնոջն ու աղին:

Հիշում է ճերմակ սուրուն կաթնաբեր,
Ու ձիերը, վոր մնացին անտեր,
Անտեր մնացին հարձերը գլոզալ,
Թե մուլքերը ծով, թե արտեր ու կալ:

Նա միտք է անում արցունքն աչքերին,
Անիծելով բախտն իր նամարդ սրի,
Իսկ ախտեղ դրսում Աբուզելթը քաջ
Չոքել է ահա իր ծեր մոր առաջ:

— Խորհուրդ տուր, մայրիկ, լ՛հնչ անեմ հիմա
Կլանք ես պարզեում դու նրան, թե՞ մահ...
Սև ձիու պոչից կապեմ լես նրան,
Թե թողնեմ նորից իշխե մեզ վրա...

Մայրն համբուրում է ճակատը վորդու,
— Վորդիս, ասում ե, գիտեմ քաջ ես դու,
Բայց ցեղապետը այն ուրը մեռավ,
Ցերը զոր ու զորքով քեզ վրա լեկավ:

Մեռածին, վորդի, ել չեն սպանում,
Նա գերին է քո, նստած զնդանում,
Ձնդանից հանիր, վերի ողեն տար,
Սուփրա բաց արա դու նրա համար:

Կանչիր քո կտրիճ տղերքին քառսուն,
Ու լավ պատիվ տուր քո գերած մարդուն,
Ինձ ել իզին տուր նստեմ ձեր քեֆին,
Վոր դու իմանաս ով է քո գերին...

Աբուզելթն ել վոր խոնարհ վորդին եր,
Վոր խորհուրդը մոր նա չկատարեր,
Նա հացի նստեց ցեղապետի հետ,
Շարքաթը հոսեց հանց Յեփրատա գետ:

Մայրն ել ելրամով լերեսը ծածկած,
Ցեկավ ու կանգնեց իր գերու գիւաց,
Գրկի մեջ առավ նա իր քաջ վորդուն
Ու այսպես խոսեց, զալրուլթը սրտում.

— Ցեղապետ, ասաց. տղան այս կտրիճ,
Քո արյունից է ու իմ արգանդից.

Ղոնդաղը նրա չընդունեցիր դու,
Սարերը գցիր ինձ ու իմ վորդուն:

Բայց հողը նրան հայրութուն արեց,
Իսկ ժողովուրդն ել սիրտ ու ուժ տվեց,
Նա ուժեղացավ ժողովրդի պես,
Դե հիմի գրկիր, թեթեւ ե, մի տես...

Ասաց ու զարկեց քաջ տղի մեջքին
Ու տղան չոքեց իր գերու բկին,
Վագրի պես ճանկեց կոկորդը նրա,
— Թողեք, վորոտաց, — չես խեղդեմ սրան:

Բայց մայրը բռնեց բազուկը տղի,
— Դե զսպիր, ասաց, սիրտըդ կատաղի,
Թեև քո գերին, վորպես մի չար ցին
Շրիք ե լեղել մեր աղ ու հացին,

Կիսել ե մեզ հետ կաթը վոչխարի
Խլել ե կալից կորեկն ու գարին,
Թեև նրանից մենք շատ ենք լացել,
Բայց ցեղապետին պետք չե սպանել:

Նա ունի բազում վոչխար, կով ու ձի,
Տնքում են նրա հորերը հացի,
Յերկիրնք են հասնում լեռներն արծաթի,
Աշխարհ են բռնում գետերը կաթի:

Այդ ամենը մեր վաստակն ե հալալ,
Մեր ճակատների քրտինքը գուլալ,
Վոր ցեղապետը իր տակը դրել
Ու արնածարավ վիշապ ե դառել:

Թող բերե հիմա գանձերն այդ բոլոր,
Իր վոչխարների հոտը բուրավոր
Քրտինքով ապրող մեր խեղճ գլուղին տա,
Ինքն ել անփորձանք լելնի հեռանա:

Ծեր ցեղապետը սրբեց աչքը թաց,
— Խելացի խոսքին բան չունեմ, ասաց,
Կտրիճ եր վորդիս ու նա ինձ հաղթեց,
Ով հաղթող ե միշտ, նրա խոսքն ե մեծ:

Թող այնպես լինի, ինչպես կամեցաք,
Իմ գանձերը ձեզ, պարգևեք ինձ կյանք,
Վաչեկեցեք իմ սարերն արծաթի,
Այդպես եր գուցե գիրն իմ ճակատի...

Մեծ ցեղապետի այս խոսքի վրա
Քաջ Աբուղեթը մոտեցավ նրան,
— Յեղապետ, ասաց, իմ հայրն ես ու ծեր,
Բայց բաժանված են ճամբաները մեր:

Իմ ճամբան դեպի դագաթն ե տանում,
Քոնը կորչում ե խավար անդունդում,

Մենք այս աշխարհի կապույտ լերկնի տակ
Ձենք կարող ապրել միաժամանակ:

Նա պիտի ապրի, ով քաջ է, հաղթող,
(Իսկ մալրիկն իմ ծեր չբարկանա թող),
Դու յես քեզ համար սրել այս սուրը,
Դե հիմա խմիր մահվան մրուրը...

Ասաց ու խփեց մեծ ցեղապետին,
Մարմինը նրա տապալեց գետին,
— Թող մեռնի, — ասաց, — վոր նրա մահով
Կյանքը մեզ համար լինի ապահով:

Ու ամեն աղքատ, ամեն մի չեթիմ
Արև մաղթելով քաջ Աբուզեյթին,
Մեծ ցեղապետի գանձերից անբավ
Բաժին ստացավ, իր տունը տարավ:

1937 թ.

6574

ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲ.

801

АГАВНИ
АБУЗЕЙТ
ГИЗ АРМ. ССР. ЕРЕВАН